

УДК 378.147

Галина МАРКОВЕЦЬКА

КУРСОВА РОБОТА ЯК ОДНА З ФОРМ САМОСТІЙНОГО НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ СТУДЕНТІВ

У статті розкривається важливість використання в процесі дослідницької роботи наявних науково-методичних знань.

Ключові слова: курсова робота, навчально-дослідницька діяльність, джерело, наука, кредити.

Г. Марковецкая. Курсовая работа как одна из форм самостоятельного научного исследования студентов. В статье раскрывается важность использования в процессе исследовательской работы имеющихся научно-методических знаний.

Ключевые слова: курсовая работа, учебно-исследовательская деятельность, источник, наука, кредиты.

G. Markovetska. Course work as a form of independent scientific of students. The article reveals the importance of research in the available scientific and methodological knowledge.

Keywords: course work, teaching and research activities, source, science credits.

Мета: визначити головні напрями написання курсової роботи у вищих навчальних закладах України, застосовуючи знання, набуті під час вивчення студентом з навчального курсу.

Україна чітко визначила стратегію входження національної освіти в Болонський процес, здійснюючи модернізацію галузі в контексті європейських вимог. Стратегічні напрями модернізації освіти і науки, значущість їх у суспільному зростанні країни розглядаються як об'єктивні тенденції загальноосвітнього розвитку.

Наука – це система об'єктивних законів природи, суспільства, мислення, що відтворюється в точних категоріях та має доволі складну структуру. Як система вона представлена у формі: суспільної свідомості, що відображає сенс людського буття; суспільної практики, що охоплює методологію, теорії, інформацію та наукові структури.

Неабияку роль у формуванні твор-

чого потенціалу майбутніх спеціалістів народного господарства відіграє участь студентів в організованій та систематичній науково-дослідницькій роботі.

Наука – це не лише обсяг знань про навколишній світ, а точно сформульовані положення про явища та їхні взаємозв'язки, закони природи і суспільства, виражені за допомогою конкретних наукових понять та суджень. Поняття та судження є науковими, якщо отримані за допомогою наукових методів та підтверджені у процесі їхньої практичної перевірки. Таким чином, наука – сфера дослідницької діяльності, спрямована на отримання нових знань про природу, суспільство і людину.

Науково-дослідницька робота студентів – складова професійної підготовки, що передбачає навчання методології і методики дослідження, а також систематичну участь у дослідницькій діяльності, озброєння технологіями і вміннями творчого підходу до вирішення певних наукових проблем. Вона полягає в пошуковій роботі, пов'язаній насамперед із самостійним творчим дослідженням і спрямована на пояснення явищ і процесів, установлення їх зв'язків, теоретичне й експериментальне обґрунтування фактів, виявлення закономірностей за допомогою наукових методів пізнання. Унаслідок пошукової діяльності суб'єктивний характер "відкриттів" студентів може набувати певної об'єктивної значущості та новизни.

На шляху опанування інноваційних методів у навчально-науковій практиці вищої школи знаходиться курсова робота – один із видів індивідуальних завдань навчально-дослідницького, творчого чи проектно-конструкторського характеру. Він має за мету не лише поглиблення, узагальнення й закріплення знань студентів, а й застосування їх при вирішенні конкретного фахового завдання; вироблення вміння самостійно працювати з джерельною, науковою і навчальною літературою, електронно-обчислювальною технікою, лабораторним обладнанням, використовуючи сучасні інформаційні засоби й технології.

Від початку перебування у вищому

навчальному закладі кожен студент має брати участь у наукових пошуках, планових дослідженнях викладачів, упровадженні на практиці досягнень науки. Такий напрям став традиційним засобом формування майбутніх спеціалістів.

Наукове дослідження – це результат самостійного розроблення певної наукової проблеми студентом. Воно обов'язково містить результати власного пошуку, висновки і гіпотези.

Взаємопов'язаними елементами науково-дослідницької роботи студентів є: навчання елементів дослідницької діяльності, організації та методики наукової творчості; наукові дослідження, що здійснюються під керівництвом професорів і викладачів.

Першим самостійним дослідженням кожного студента ВНЗ є курсова робота. Під даним поняттям ми розглядаємо самостійне навчально-наукове дослідження, яке виконується з певного навчального курсу або з окремих його розділів. *Курсова робота* є видом науково-дослідницької діяльності, який потребує уміння сформулювати тему, обрати методику дослідження, організувати і провести його, здійснити якісний та кількісний аналіз отриманих результатів, аргументувати свої висновки, оформити результати вивчення.

Курсові проекти (роботи) виконуються з метою закріплення, поглиблення й узагальнення знань, отриманих студентами за час навчання, та їх застосування в комплексному вирішенні конкретного фахового завдання. Матеріали курсової роботи можуть бути використані для подальшої дослідницької діяльності – написання дипломної або магістерської роботи.

Виконання курсової роботи передбачає:

- поглиблення знань студентів з актуальних проблем з певної навчальної дисципліни;
- подальший розвиток умінь самостійного практичного опрацювання джерел та використання сучасних інформаційних засобів і технологій;
- формування дослідницьких умінь;
- стимулювання студентів до самостійного наукового пошуку;

- розвиток умінь аналізувати наукові знання та здійснювати узагальнення з досліджуваних аспектів;

- формування вмій практичної реалізації дослідженої проблеми у самостійно виконаних розробках.

У курсовій роботі студент має довести:

- розуміння дії, форм прояву та механізмів реалізації економічних законів та категорій;

- здатність узагальнювати теоретичні погляди сучасних економічних шкіл, тенденції їх розвитку та вплив на економічне життя країни;

- уміння використовувати теоретичне надбання при розгляді економічних процесів;

- навички аналізувати складні економічні процеси та явища суб'єктів економічної діяльності;

- формування аргументів та доказів при різних підходах науковців до економічних явищ і процесів;

- уміння застосовувати економіко-математичні методи та моделі для розвитку банківської діяльності;

- здатність використання різноманітної інформації: статистичних матеріалів, матеріалів первинної звітності банків, даних бухгалтерського балансу;

- розуміння та вміння реферувати підручники, монографії, збірники праць, окремі статті та логічно і стисло викладати матеріал.

У процесі роботи над дослідженням такого роду студент отримує досвід, який може бути використаний у подальшій підготовці бакалавра, спеціаліста, магістра.

Основними вимогами до написання курсової роботи є:

1. Курсова робота виконується на одну з тем, запропонованих кафедрою або її викладачами. Студент має право вільного вибору теми і може запропонувати власну.

2. Курсову роботу пишуть усі студенти III–IV курсів.

3. Обсяг курсової роботи становить 35–40 сторінок комп'ютерного тексту, який поділяється на 3–4 розділи.

4. Курсова робота має розкривати зміст обраної теми і бути виконаною до її структури з визначенням окремих частин, абзаців, з нумерацією сторінок, правильним оформленням посилань, цитат, висновків, списку використаних джерел.

5. Курсова робота має бути виконана охайно і грамотно у мовностилістичному плані.

Нами пропонується така структура наукової роботи (реферат, доповідь, кур-

сова, дипломна, магістерська робота та ін.): вступ – зазначається тема, мета і завдання роботи, її основні положення, а також стан наукової розробки проблеми, її значущість;

методи, які використовуються при виконанні роботи;

основні результати – подаються статистичні або якісні результати роботи, схеми, діаграми, порівняльні таблиці, описи, систематизована інформація та її аналіз;

висновки;

список використаних джерел;

додатки (за потреби в додатках можна подати допоміжний матеріал – ілюстрації, таблиці тощо).

Студентам необхідно пам'ятати, що не допускається виконання курсової роботи виключно за матеріалами навчальних підручників і посібників. Основними літературними джерелами мають стати наукові публікації.

План є необхідною складовою будь-якої наукової роботи. Він дозволяє логічно пов'язати між собою окремі важливі питання теми, розмістити їх відповідно до певних принципів, які можна викласти таким чином:

загальні положення: від абстрактного, теоретичного, переходячи до аналізу конкретних явищ;

напрямок дослідження від простого до складного;

усі проблеми пов'язані єдиною метою дослідження;

усі розділи зокрема і робота в цілому завершуються висновками та узагальненнями.

При виконанні (написанні) курсової роботи студенти ВНЗ допускають типові недоліки і помилки, а саме:

1. Курсова робота – це комплексне дослідження певної проблеми, що ґрунтується на вимогах і завданнях, висунутих перед теорією і практикою господарювання новими методами. Тому важливо, щоб вона мала елементи наукової новизни. Потрібно оптимально поєднати теоретичні аспекти досліджуваної проблеми з практичною організацією, дати ґрунтовний аналіз та оцінку вітчизняного та зарубіжного досвіду її ефективного розв'язання.

2. Курсова робота не є безпосереднім переписуванням монографій, підручників, статей у періодичних виданнях. Зібраний матеріал повинен бути узагальненим, проаналізованим, творчо переосмисленим з обов'язковим авторським баченням проблеми. Виклад потрібно здійснювати своїми словами, уникаючи

незрозумілих термінів і складних мовних зворотів.

3. Викладати матеріал у курсовій роботі потрібно логічно, уникаючи використання неупорядкованого, несистематизованого матеріалу, застарілих даних.

Усі цифри і факти повинні бути вивірені і на них мають робитися посилання у текстовій частині.

Таблиці і рисунки повинні мати назву і бути пронумерованими для зручності посилання на них. Вони повинні також містити посилання на джерела, з яких цей матеріал взято. Оформлені згідно з вимогами вказаними у методичному посібнику щодо написання курсової роботи.

4. Особливо багато погрішностей допускається при опрацюванні іноземної літератури, оформленні списку використаних джерел і посилань на літературні джерела. При формуванні списку літератури потрібно керуватися правилами запису літератури.

5. Працюючи над науковими роботами зарубіжних авторів, потрібно уникати вживання важкозрозумілих слів іншомовного походження. По можливості їх слід замінити словами – детермінантами (тобто такими, що передають їх суть українською мовою).

Якщо виникає потреба звернутися до іноземної літератури, то доцільно в тексті детально переказати її зміст своїми словами без дослівного цитування і зробити посилання.

6. Курсова робота обов'язково має мати зміст, текстова частина повинна бути узгоджена з планом, а її оформлення відповідати всім зазначеним вище вимогам.

7. Потрібно уникати граматичних і стилістичних помилок, "русизмів", неточного цитування першоджерел. Щодо останньої вимоги то цілком можливо є ситуація за якої порушується (втрачається) номер першоджерела. Щоб уникнути цього, посилаючись на джерело, наша порада, виписувати повну назву літературного джерела до тих пір, доки не буде сформований остаточний варіант списку літератури. Можна також назву літературного джерела виписувати на окремих картках. Це полегшить роботу при формуванні списку літератури та його поповненні в подальшій роботі над новими джерелами.

8. Часто робота виконується поспіхом, з використанням недостатньої кількості літературних джерел, без посилань на них у текстовій частині роботи, без достатньо аргументованих вступу і висновків, а також не відповідає вимогам, що ставлять-

Шкала оцінювання результатів написання і захисту курсової роботи

Форми контролю / критерії оцінювання	Бальна шкала оцінок знань			
	Відмінно (90–100)	Добре (75–89)	Задовільно (60–74)	Незадовільно (до 60%)
Написання роботи (50%)				
Самостійність викладу матеріалу	Самостійний виклад	Самостійний виклад	Несамостійний виклад	Несамостійний виклад
Логічність і послідовність викладу матеріалу	Логічний і послідовний	Логічний виклад, відсутність і послідовності	Частково логічний виклад, послідовність відсутня	Відсутня
Відповідність викладу матеріалу темі	Відповідає	Відповідає	Частково відповідає	Не відповідає
Використання нових літературних джерел	Використовуються достатньо	Частково використовуються	Не використовуються	Не використовуються
Відповідність оформлення роботи згідно вимог	Відповідає	Відповідає	Частково відповідає	Не відповідає
Захист роботи				
Повнота відповіді	Повна	Повна	Не повна	Часткова, відсутня
Глибина і різносторонність знань	Достатня	Належна	Задовільна	Відсутня
Системність та логіка викладення матеріалу	Систематизоване, логічне	Логічне	Відсутня	Відсутня
Уміння узагальнювати викладений матеріал	Обґрунтовані висновки	Недостатньо обґрунтовані висновки	Частково обґрунтовані висновки	Відсутність висновків

ся до курсової роботи.

9. Курсова робота повинна бути структурно витримана: не повинно виникати значних розбіжностей у обсягах окремих параграфів.

10. Оцінку за курсову роботу виставляють після перевірки і результатів захисту з урахуванням якості написання та оформлення, глибини та обґрунтованості відповідей студента. Загальна оцінка виставляється як за результатами її написання (60%), так і усного захисту

(40%).

Кращі курсові роботи можуть бути представлені на виставку студентських робіт. Найбільш актуальні з них рекомендують для опублікування у збірниках студентських робіт університету. Вони можуть послужити основою для доповідей на студентських конференціях.

Курсова робота не повинна стати роботою з конкретної навчальної дисципліни без теоретичного аналізу.

Не можна дослівно переписувати ве-

ликі частини монографій чи статей, а тим більше, підручників чи посібників; матеріал повинен бути творчо переосмислений, проаналізований та узагальнений.

Виклад краще здійснювати своїми словами, не спотворюючи, звичайно, думки і слів авторів. При цьому потрібно уникати незрозумілих термінів і важких мовних зворотів. Студент завжди повинен розуміти, про що він пише, про що йдеться у тому чи іншому випадку, що означає той чи інший термін.

ЗРАЗОК РЕЦЕНЗІЇ НА КУРСОВУ РОБОТУ

(найменування вищого навчального закладу)

РЕЦЕНЗІЯ НА КУРСОВУ РОБОТУ

Студент(ка) _____,

навчається на _____ курсі факультету _____

Курсова робота з _____
(найменування навчальної дисципліни)

Тема _____

Реєстраційний № _____ Дата отримання "____" _____ 2013 р.

ЗМІСТ РЕЦЕНЗІЇ

Допущена до захисту "____" _____ 2013 р. _____

(підпис рецензента)

Захист планується в _____ "____" _____ 2013 р.

Курсова робота захищена «____» _____ 2013 р. з оцінкою _____

Підпис наукового керівника _____

Таблиці, схеми, графіки, діаграми, статистичний і фактичний матеріал застосовуються не для "прикраси" роботи, а для творчого аналізу явищ і процесів, які описуються та коментарів до теоретичних викладок.

Потрібно уникати застосування неупорядкованого матеріалу, застарілих чи сумнівних даних, не вживати слів іноземного походження, якщо є українські аналоги (наприклад, "детермінант" – зумовленість, "метаморфоза" – перетворення, "фактор" – чинник тощо). Необхідно також зберігати ідеологічну нейтральність аналізу.

Робота обов'язково повинна мати план і бути написаною за цим планом, її оформлення має відповідати усім згаданим вимогам.

Потрібно уникати граматичних і стилістичних помилок, "русизмів" і діалектизмів, потрібно уникати неточного цитування першоджерел чи перекручень висловів та думок. Усі наведені цифри і факти повинні бути вивіреними.

Усі таблиці і графіки мають мати назви і бути пронумерованими для зручності посилань на них. Назви таблиць пишуться над ними, а назви графіків чи схем – під ними.

Особливо багато погрішностей допускається при оформленні списку літератури та посилань на літературні джерела. Правила запису літератури викладено у методичному посібнику для написання курсових робіт.

Часто робота виконується поспішно, з використанням 2–3 джерел (а то й одного), без вступу і висновків, переліку літератури і посилань на неї тощо. Такі роботи взагалі не приймаються до перевірки і не допускаються до захисту.

Після представлення студентом курсової роботи на кафедру науковий керівник перевіряє курсову роботу і пише рецензію на неї. Бланк рецензії студент готує самостійно і подає керівнику разом з курсовою роботою, остаточний варіант – на рецензію науковому керівнику. Зразок бланку рецензії нами наведений нижче.

Тематика курсової роботи

Студент може обрати тему, що пов'язана з проблематикою, актуальною саме для установи, закладу чи підприємства, де він працює або проходить практику.

Після погодження плану роботи (у процесі роботи над літературою план може бути скоригований) пропонується заповнити *бланк*, один примірник якого залишається у студента, а інший – на кафедрі.

Структура курсової роботи, основні етапи її виконання

Відповідно до складеного плану курсова робота має містити: вступ, 2–4 питання основного тексту, висновки, список використаної літератури, за необхідності – додатки.

У вступі (2–4 сторінки) необхідно розглядати актуальність теми, її теоретичне та практичне значення, зв'язок з

іншими проблемами практики, ступінь наукового дослідження, обґрунтувати коло обраних питань.

В основному тексті (20–30 сторінок) слід розкрити зміст теми: чітко, відповідно до визначених у плані питань. Бажано підкреслити їх взаємозв'язок, логіку переходу від одного питання до іншого, подати стислі висновки до кожного з питань.

На завершення (2–3 сторінки) потрібно викласти тези основних висновків, що випливають із змісту роботи, їх відповідність до проблем, зазначених у вступі, рекомендації з вивчених питань, що переважно студентами не виконуються.

Після складання плану та узгодження його з викладачем студент послідовно повинен перейти до наступних етапів: скласти бібліографію; зібрати та проаналізувати статистичні дані, інші фактичні матеріали; вивчити літературні джерела та інформацію з Інтернету; працювати над написанням розділів та редагуванням тексту; оформити роботу.

Складання бібліографії краще почати з робіт, надрукованих у поточному році.

Відібрану літературу доцільно записувати на окремі картки за загальноприйнятою формою. Особливо багато погрішностей допускається при опрацюванні іноземної літератури, оформленні списку використаних джерел і посилань на них. При формуванні списку літератури потрібно керуватися чинними вимогами.

Якщо виникає потреба у використанні іноземної літератури, то доцільно в тексті

**Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Тернопільський національний економічний університет
Факультет банківського бізнесу
Кафедра банківської справи**

**Завдання
на виконання курсової роботи з дисципліни**

Студента(ки) _____ курсу
Групи _____

Спеціальність _____

П.І.Б. _____

Тема курсової роботи

Зміст курсової роботи

Термін здачі роботи на кафедру «___» _____ 20__ р.
Дата видачі завдання «___» _____ 20__ р.
Науковий керівник _____
Завдання до виконання прийняв студент _____

**Послідовність оформлення та орієнтовані пропорції
у викладі матеріалу курсової роботи з дисципліни**

Складові курсової роботи	Деякі пояснення	Орієнтовна кількість сторінок	
		Рукописна форма	Комп'ютерний друк
Титульна сторінка	Сторінка не нумерується	1	1
План	Сторінка не нумерується	1	1
Зміст	Сторінка не нумерується	1	1
Вступ	Початок нумерації зі сторінки 3 або 4	4–5	2–4
Питання 1	Починається з нової сторінки	7–10	5–8
Питання 2	Починається з нової сторінки	8–12	7–9
Питання 3	Починається з нової сторінки	7–8	6–8
Питання 4	Починається з нової сторінки	6–7	5–6
Висновки	Починається з нової сторінки	4–5	3–4
Список використаної літератури	Починається з нової сторінки, не менше 20 джерел, оформлених згідно з вимогами	2–3	1–2
Додатки	Послідовно нумеруються	1–3	1–3
Загальний обсяг роботи	Додаток 1, додаток 2 і т.д.	40–50 (30–40 знаків в рядку, 26 лінійок на сторінку)	30–40 (64 знаки в рядку, 30 лінійок на сторінку)

детально переказати її зміст своїми словами без цитування і зробити посилання.

Усі цифри і факти повинні бути вивірені і на них мають робитися посилання у текстовій частині.

Таблиці і рисунки слід подавати з назвою і бути пронумеровані для зручності посилання на них. Вони повинні також містити посилання на джерела, з яких цей матеріал взято. Потрібно уникати граматичних і стилістичних помилок, "русизмів", неточного цитування першоджерел. Щодо останньої вимоги то цілком можливою є ситуація за якої порушується (втрачається) номер першоджерела. Щоб уникнути цього, посилаючись на джерело, наша порада, випишувати повну назву літературного джерела до тих пір, доки не буде сформований остаточний варіант списку літератури. Можна також назву літературного джерела випишувати на окремих картках. Це полегшить роботу при формуванні списку літератури та його поповненні в подальшій роботі над новими джерелами.

Часто робота виконується поспіхом, з використанням недостатньої кількості літературних джерел, без посилань на них

у текстовій частині роботи, без достатньо аргументованих вступу і висновків, а також не відповідає вимогам, що ставляться до курсової роботи.

Нами пропонується шкала оцінювання результатів написання і захисту курсової роботи

Оцінку за курсову роботу виставляють після перевірки і результатів захисту з врахуванням якості написання та оформлення, глибини та обґрунтованості відповідей студента (табл.). Загальна оцінка за курсову роботу виставляється як за результатами її написання (60%), так і за результатом усного захисту (40%). Для оцінювання результатів пропонуємо таку шкалу оцінювання:

Таким чином, курсова робота є ґрунтовним дослідженням певної проблеми й одним із видів ІНДЗ та слугує базою для написання бакалаврської та магістерської наукової праці.

Отже, ми вважаємо, що курсова робота – це, перш за все, самостійна робота студента, а, по-друге, наукове дослідження. Тому потрібно зосередити увагу на ці два критерії на усіх етапах роботи над дослідженням. Від якості курсової роботи залежить якість подальших дослід-

жень студентів. Тому наукові керівники повинні приділяти особливу увагу цим "першим крокам", "бо з них починається шлях".

Л І Т Е Р А Т У Р А

1. Болонський процес у фактах і документах / [упоряд. : М. Ф. Степко, Я. Я. Болубаш, В. Д. Шинкарук та ін.]. – Київ – Тернопіль : Вид-во ТДПУ ім. В. Гнатука, 2003. – 52 с.

2. *Варшавський К. М.* Организация труда научных работников / Г. М. Варшавский. – М. : Экономика, 1975. – 109 с.

3. *Шульга З. П.* О методике научно-исследовательской работы [приминительно к исследованиям обществоведов] / З. П. Шульга. – К. : Виц. шк., 1978. – 157 с.

4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/lavs/MON61207.doc>.

5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.plg.org.ua/index.php?go=Pages@in-view@=296>.

Стаття надійшла 21.03.2013 р.

В області потужною системою як за своєю мережею, так і напрямками підготовки молоді є професійно-технічна освіта. У структуру професійно-технічної освіти області входить 20 ПТНЗ. З них:

за типами: 1 Центр ПТО; 6 вищих професійних училищ; 9 професійних ліцеїв; 3 професійно-технічних училища; 1 навчальний заклад при установі виконання покарань (Коломийський навчальний центр №41)

за галузевим спрямуванням: 5 – промисловості; 1 – транспорту; 7 – будівництва; 3 – сфери послуг та громадського харчування; 4 – сільського господарства. Перелік професій змінюється відповідно до потреб ринку праці.